

Elonkehä, 2009

Musta hammastahna

Lasse Nordlund on jo parinkymmenen vuoden ajan harjannut hampaansa omatekoisella hammastahnalla. Kaksikymppisenä hän alkoi miettiä kaupan hammastahnasta luopumisen mahdollisuutta, tai sen korvaamista omatekoisella tahnalla. Kaupan hammastahnoista huolimatta hampaisiin tuli paljon reikiä ilman sen suurempaa makean syöntiä. Usean vuoden ajan hän harjasi hampaansa pelkällä vedellä ja reikiintyminen tuntui vähentyneen. Lassen mielestä on mahdollista että hammastahnat hankaavat vitivalkoisten hampaiden tavoittelun vuoksi turhan paljon kiillettä pois. Vesi ei kuitenkaan pystynyt poistamaan aika ajoin plakkimaista tuntua hampaan pinnalta, joten hän alkoi kaivata hammastahnaa. Kansanperinnekirjoja tutkimalla hän löysi vinkin koivuntuhkan käytöstä hampaiden puhdistamisessa. Ilmeisesti koivuntuhkaa oli käytetty ennen kaupallisia hammastahnoja, vaikka usein vallitseekin käsitys jonka mukaan hampaita ei juurikaan harjattu ennen kansallista valistuskampanjaa. Muualla maailmassa tuhkahammastahnaa on valmistettu mm. merilevän tuhkasta.

Koivuntuhkahammastahnan valmistus

Tuhkan on oltava puhdasta koivua, joten sytyttämiseen tulisi käyttää tuohta eikä sanomalehtiä. Tarkoitus on erottaa toisistaan lipeä ja kiinteä aines. Kun tuhkaa on kertynyt riittävä määrä, siitä seulotaan hiilet pois ja tuhkaa keitetään vedessä noin 10 min. Vesimäärä riippuu siitä halutaanko saada aikaiseksi väkevää lipeää esimerkiksi saippuan tekoon, vai laimeampaa. Väkevämpää tehtäessä vesimäärä pidetään pienenä, mutta silloin huuhtelukertoja lipeän poistamiseksi tuhkasta on oltava useampia. Lipeä on hyvin väkevä emäksinen aine ja se voi vahingoittaa kattilaa, siksi teräskattila on paras. Kiehauttamisen jälkeen seoksen annetaan seoksen jäähtyä n. 15 min, jolloin tuhka-aines laskeutuu kattilan pohjaan. Lipeä kaadetaan varovasti päältä pois. Pesua tehdään useita kertoja jotta tuhka olisi mahdollisimman lipeätön. Tuhka on täysin mautonta silloin kun lipeä on pesty pois. Keitettäessä tuhka muuttuu hienojakoisemmaksi. Pesujen jälkeen tuhka kuivatetaan. Sen annetaan laskeutua, vesi kaadetaan pois ja annetaan kuivua lämpimässä paikassa. Kuivattamisen suhteen ei ole kiirettä, sillä tuhkaliemi ei homehdu eikä pilaannu. Sitä voi käyttää hammastahnana myös nestemäisenä.

Sivutuotteena lipeää

Lipeä on voimakkaan emäksinen ja syövyttävä aine. Etenkin kuumana sen syövyttävät ominaisuudet voimistuvat, joten hammastahnaa valmistettaessa kannattaa olla tarkkana ettei se joudu ihokosketukseen. Lipeän tuntee siitä kun sormet muuttuvat saippuamaisen liukkaiksi. Lipeä soveltuu laimennettuna pyykinpesuun, mutta ei villan tai silkin pesuun, sillä ne ovat eläinkuituja ja syöpyvät pilalle. Puuvillan ja pellavan sekä muiden kasvikuittujen pesuun se sopii. Lipeä on yksi saippuan ainesosa, joten saippuaksi muutettuna se soveltuu myös eläinkuiduille. Lipeää voidaan käyttää myös lääkinnällisesti, mutta on hyvä muistaa että se voi olla hengenvaarallista liian väkevänä liuoksena. Lääkinnällinen käyttö on oma luku sinänsä joka vaatii asiaan perehtymistä.

Hammastahnan käyttämisestä

Tuhkahammastahnaa käytetään kuten tavallista hammastahnaa, mutta Lasse ei käytä sitä useammin kuin kerran viikossa tai kahdessa. Päivittäinen käyttö ei ehkä ole hyväksi, sillä hankaavat ainesosat ovat kuitenkin melko karkeita tavalliseen hammastahnaan verrattuna ja voivat vahingoittaa hampaan pintaa. Lasse on käyttänyt tätä hammastahnaa kaksikymmentä vuotta ja reikiintyminen on ollut vähäistä. Hänen havaintojensa mukaan koivutahnalla on ientulehduksiin rauhoittava vaikutus. Hampaatkin ovat säilyneet valkoisina tahnan väristä huolimatta. Itse en ole kuitenkaan päässyt enakkoluuloistani tuhkatahnaa kohtaan kokeiluista huolimatta. Lapsia eivät kuitenkaan vaivaa moiset enakkoluulot vaan he ovat innolla peilin ääressä harjaamassa ”mustalla tahnalla” vaihteluna valkoisesta kaupan tahnasta.

Maria Dorff